

НООЕКОНОМІКА КОГНІТАРІАТУ В ПАРАДИГМІ СВОБОДИ

БОГДАН ШЕВЧИК, доктор економічних наук, професор, Львівський торговельно-економічний університет (м. Львів, Україна)

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-552-8-29>

Вступ. Свобода — це ціннісний атрибут людського буття, який був, є і залишатиметься під загрозою [5]. Свобода сама є загрозою усіх обмежень, які тримають людину в статусі засобу. Парадигма свободи може стати тотальністю буття лише в одному випадку: як іманентна причинність інтегральної волі до Єдиного. Тобто, лише у просторі свідомості, де глибинне розуміння інтегрувало суперечності. Соціальною формою континуальності, де одне через безконечність стає єдиним, є символічний міновий топос нооекономіки.

Логіка техногенезу, як вияв активності Духа, виражає мету осягнення безконечності через подолання детермінізму матерії шляхом набуття здатності управління субатомним першоелементом. Сучасні цифрові і квантові технології відображають це духовне подвижництво з усією очевидністю.

Метою нашого дослідження є висунення і обґрунтування гіпотези нооекономіки ідеаційної культури, де когнітаріат — незаміщуваний штучним інтелектом людський ресурс — продукуватиме і поширюватиме тексти онтологічної новизни (на що принципово не здатна розумна машина) простором символічного обміну (місцем руху вартості-надлишку, а не вартості-дефіциту).

Для досягнення мети формулюються і вирішуються **завдання**:

- 1) на основі ідеї інтенціональності праксеології Л. фон Мізеса [1] пояснюється онтологічна спрямованість екзистенційних мотивацій людської діяльності;
- 2) обґрунтовується здатність цифрових і квантових технологій через нульові граничні витрати виробництва, нульові альтернативні витрати застосування та миттєву пропозицію вартості сягати меж матеріального детермінізму природи;
- 3) проєкт економічного майбутнього під впливом цих процесів визначається к нооекономіка, де продуктивною силою і, водночас, меритократичною елітою виступатиме когнітаріат – творець текстів онтологічної новизни реалізованої екзистенції.

Результати дослідження та їх обговорення.

Л. фон Мізес [1] визначав економіку як науку про засоби, а не цілі. Лібералізм – це доктрина матеріального добробуту створення зовнішніх передумов для розвитку внутрішнього життя. Економіка вивчає людську діяльність легітимних способів максимізації монетизованої вигоди. Але наука про людську діяльність, – за Л. фон Мізесом, – визначається як праксеологія. Отже, предмет економіки – це предмет праксеології. Виходить, що економіка не є самостійною наукою? Людина діє за власним вибором на основі ціннісних суджень, а наука про ціннісні судження називається тимологія.

Отже, предмет праксеології перебуває у тимології. Людина ціннісно судить, зважуючи пріоритети і альтернативи, бо є носієм цінностей. А наука про цінності називається аксіологія. Тож, предмет тимології знаходиться в аксіології – це аргументація Л. фон Мізеса [1]. Тепер додаємо від себе: ціннісно-нормативні ідеали існують тому, що мають

єдине першоджерело – нормативний ідеал Абсолютного Добра, Єдиного Суцього і Єдиної Субстанції. А вчення про Субстанцію – це онтологія. Виходить, що предмет аксіології перебуває в онтології. То чим тепер є предмет економіки?

Тепер про свободу: вибір – це крок у невизначеність, де воля конституїрована уявою. Тому свобода передбачає екзистуючу присутність тривоги [2]. Раціоналізований проєкт організації економічної активності передбачає таке застосування засобів виробництва, коли продуктивність забезпечує прибутковість. А чисту прибутковість забезпечує шумпетерівське інсайдерство нових комбінацій через творчі деструкції. В економіці Левіафан – це рантє при владі, так званий «креол». Творчі деструкції руйнують джерела ренти, тому держава постійно виступає противником інновацій, які передбачають ротацію еліт.

Є інноваційні технології, які інтенсифікують енерговидобуток. Є такі, котрі інтенсифікують комунікативні послуги (як цифрові інформаційні мережі), а є такі, які змінюють стан свідомості через трансляцію нового образу світу. Вибір – це продуманий крок у невідомість, де досвід поєднано із вірою. Але що проєктує людина у майбутнє в акті вольового зусилля? Вибір – це опредметнення успадкованої залежності, накладених вихованням і культурою обмежень, травматично-психічних переживань. Тому люди лише відтворюють усталені патерни своїх страждань. І в цьому сенсі свобода передбачає страх перед вимогою руйнації звички [2].

Сучасні цифрові технології спресовують час пропозиції тексту до миттєвості. А тривалість робочого часу – це підстава визначення вартості. Мить – це кількісно недиференційована часова протяжність матеріальної дійсності, яка не виражається числом. То якою грошовою сумою виражати вартість товару, створеного у мить часу? З іншого боку, квантова технологія делокалізує простір

спонтанною присутністю об'явлюваного тіла скрізь і ніде. А як це рахувати грішми?

Тобто, мова йде ось про що: сучасні цифрові і квантові технології нано-нейро-біо-когні-інфо-конвергенції, як системи виробництва із нульовими граничними витратами, анулюють детермінізм простору, часу та енергетичних обмежень. А економіка — це наука про діяльність людей в умовах світу як дефіциту. З апіорних обмежень матеріальної дійсності виникає: власність, вартість, ринок, гроші, ціна, конкуренція, влада, держава, потреба справедливого розподілу, необхідність альтернативного вибору, майнова нерівність, суперечності, антагонізми, війни і геноцид [3; 4]. Розвиток сучасних технологій, послідовно анулюючи детермінізм простору і часу, виводить економічну діяльність в континуальність вічності і безконечності. Але як максимізувати корисність в умовах безконечності, яку навіть не можна уявити?

Якщо ідея передує матерії, то фізичному вакууму передує семантичний, який являє собою континуальну безконечність спресованих сенсів чистої потенціальності всезагального буття. Людська свідомість виступає фільтром спонтанного розпаковування спресованих сенсів семантичного вакууму і творення аксіологічно значущих текстів, які у просторі застосування волі стають подіями буття світу: культурою, наукою, політикою, економікою, цивілізацією.

Ноекономіка — це діяльність творення і поширення текстів онтологічної новизни як споживної вартості розширених екзистенційних сенсів можливостей зняття суперечностей між буттям і небуттям, що реалізуються культурним простором символічного обміну. Суть духовної творчості — у подоланні обмежень, що унеможливають інновації. Реалізувати своє покликання означає вольовим цілеспрямованим зусиллям вийти за межі патернальних практик повторюваності аналогічних виборів.

Так, в економіці гомеостазу подолати детермінізм екстрактивних інституцій-«мушель», які забезпечують патернальне відтворення влади креольських еліт, є слово-стимул, проєкт нового світу, що несе афективний заряд свідомої установки і творить метафоричний ландшафт уяви і волі, активізуючи архетипічний зміст, який формує простір ідентичності та солідаризму. Слово-стимул, що активує архетип, є символом етнокультури, стимулюючи трепет – потенціал пасіонарності, волі до оновленого ідеалами життя. Автором слова-стимулу є той, хто, охопивши полярності життя, асимілював страждання і опанував стан екзистенційної автентичності – мудрість. Ті, чия свідомість набула ідеаційної здатності отекстовувати сенси онтологічної новизни, визначаються як когнітарії – меритократичний клас суспільства нооекономіки ідеаційної культури.

Висновок. Війна в Україні є такою ситуацією екзистенційного виклику, коли у суспільстві зростає попит на альтернативно-парадигмальний проєкт цивілізаційного розвитку, де сублімовано ті суперечності, котрі призвели до трагедії – засилля креольських еліт у системі корумпованої влади. Рушійною силою змін виступить когнітаріат – подвижники соборної спільноти.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. У просторі Землі має бути місце початку, тобто населена людністю територія, максимально придатна для конвертації інноваційної парадигми у суспільні практики. Цим топосом очікувань є Україна, де екзистенційні виклики есхатологічного порядку «бути-чи-не-бути» зумовили появу можливостей становлення когнітаріату – меритократії ідеаційної ментальності, яка, поєднавши досвід і сублімувавши суперечності відрефлексованого страждання, буде здатна витворити Царство Духа на Землі Хліба. І тоді останні стануть першими.

Список використаної літератури:

1. Мізес, Людвіг фон. Лібералізм у класичній традиції: а також статті Роль доктрин в історії людства, Ідея свободи народилася на Заході, Свобода і власність. Київ : ТОВ «Велл Букс», 2024. 304 с.
2. Лібералізм: Антологія. Київ : Смолоскип, 2002. 1126 с.
3. Гаєк Ф. А. Конституція свободи. Львів : Літопис, 2002. 556 с.
4. Гаєк Ф. А. Індивідуалізм та економічний порядок. Харків : Акта, 2002. 416 с.
5. Фукуяма Ф. Лібералізм і його протиріччя. Київ : Наш Формат, 2024. 152 с.